

UDK 81'371:316.774

Izvorni znanstveni članak

Rukopis primljen 2. VII. 2007.

Prihvaćen za tisak 18. XII. 2007.

Zrinka Šimunić

Kralja Tvrtka 23, BiH-71000 Sarajevo

simzr@bih.net.ba

ULOGA ANAFORIČKIH IZRAZA U OBLIKOVANJU MEDIJSKO-ZNANSTVENIH DOGAĐAJA

U radu se analizira uloga jednog tipa referencijalnih izraza – anaforičkih izraza – u diskurzivnom oblikovanju odabranog medijsko-znanstvenog događaja (“uskrснуće” bakterije *Deinococcus radiodurans*). Predlaže se transverzalna analiza anaforičkih izraza utemeljena na modularnom pristupu kompleksnosti organizacije diskursa i na dinamičnoj koncepciji anaforičke referencije, shvaćene kao segment šireg procesa konceptualnog strukturiranja svijeta diskursa i usuglašavanja mentalnih predodžbi sudionika u interakciji.

Problematika referencije i referencijalnih izraza zauzima važno mjesto u analizi diskursa medijske informacije. Ako medijsku informaciju promatramo kao diskurzivnu aktivnost koja na konceptualnoj razini kompleksnu društvenu stvarnost najprije razgrađuje i reducira na određeni broj fakata i izjava u vezi s događajima koji interesiraju javnost, da bi je potom pažljivim odabirom informacija, njihovim konceptualnim (pre)ustrojavanjem, diskurzivnim uobličavanjem i postavljanjem na scenu transformirala u medijski događaj te na taj način ostvarila utjecaj na način mišljenja i djelovanja konzumenata medijskog proizvoda, onda referencijalni procesi, način na koji upotrijebljeni referencijalni izrazi upućuju na određene realitete, referencijalno ih predočuju, ističu neke njihove elemente (a druge ostavljaju po strani) predstavljaju vrlo bitan segment te diskurzivne aktivnosti.

U diskurzivnom oblikovanju medijsko-znanstvenih događaja, koje karakterizira prožimanje dva tipa diskursa (znanstvenog i novinarskog), odnosno ispreplitanje diskurzivnih aktivnosti koje na konceptualnoj razini različito strukturiraju svijet

diskursa,¹ upotreba referencijalnih izraza posebno je zanimljiva jer iznosi na vidje-
lo i važnost prakseološke dimenzije u analizi složenih referencijalnih procesa.

Osim toga, uključivanje u ove procese novih referenata, kao što je to slu-
čaj u medijskoj obradi znanstvenih otkrića i novih znanstvenih spoznaja, unosi
i novu dinamiku u proces pregovaranja koji je u pozadini medijske interakcije.
Budući da je instancija recepcije zainteresirana upravo za informacije koje se
odnose na nove referente, a da odgovarajući referencijalni izrazi postoje samo
u znanstvenom diskursu, u središtu procesa pregovaranja je traženje njihovih
“medijskih ekvivalenata” (Moirand 2005: 87), odnosno stvaranje referencijal-
nih izraza koji bi nove referente učinili dostupnim i široj publici. U nedostatku
vremena potrebnog za postupno oblikovanje medijsko-znanstvenog događaja,
novinari pribjegavaju generaliziranju, simplificiranju i dramtiziranju, kombi-
nirajući uobičajene postupke u medijskoj obradi informacije s izjavama i objaš-
njenjima samih znanstvenika. Ovi posljednji također su zatečeni složenošću in-
terakcijske situacije koja je dvostruko asimetrična s obzirom na pretpostavlje-
ni stupanj poznavanja određene znanstvene oblasti ostalih sudionika u interak-
ciji (znanstveni novinar, obični građanin/laik), a istovremeno potencijalno si-
metrična s obzirom na prisutnost stručne javnosti kao sekundarnog primatelja.
Sami konzumenti medijskog proizvoda nezadovoljni su sadržajem ponuđenih
informacija i načinom njihove obrade. Naime, umjesto postupnog integriranja
znanstvenog u novinarski diskurs, dolazi do stvaranja jednog hibridnog diskur-
sa koji artikulira različite komunikacijske ciljeve i različite mentalne predodž-
be sudionika u interakciji o svijetu diskursa. Referencijalna kohezija ovog tipa
medijsko-znanstvenih događaja počiva u velikoj mjeri na upotrebi referencijal-
nih izraza slabog semantičkog sadržaja koje svaki od sudionika interpretira u
skladu s vlastitim konceptualnim predodžbama i komunikacijskim ciljevima.

Ovdje ćemo se usredotočiti na jednu grupu referencijalnih izraza slabog se-
mantičkog sadržaja – anaforičke izraze – analizirajući njihovu ulogu u diskur-
zivnom oblikovanju odabranog medijsko-znanstvenog događaja (§1). S obzi-
rom na slojevitost i složenost samog fenomena anafore, u radu se predlaže trans-
verzalna analiza anaforičkih izraza (§2) utemeljena na modularnom pristupu
kompleksnosti organizacije diskursa (Roulet 1999., 2000., Roulet – Fillietz –
Grobet 2001.), a sama anaforička referencija promatra kao segment šireg pro-
cesa konceptualnog strukturiranja svijeta diskursa i usuglašavanja mentalnih
predodžbi sudionika u interakciji (§3).

---

¹ Svijet diskursa (fr. *univers du discours*) obuhvaća mentalne predodžbe konceptualne i
prakseološke naravi o aktivnostima, bićima i predmetima koji čine svijet o kojem diskurs govori
(<ZNANSTVENI DOGAĐAJ>) i svijet u kojem se diskurs nalazi (<MEDIJSKA INTERAKCI-
JA>), te konceptualne i prakseološke strukture konkretnih diskurzivnih produkata.

1. Prezentiranje odabranog diskurzivnog fragmenta

O teškoćama u medijskom prezentiranju znanstvenih otkrića zbog potrebe za pronalaženjem referencijalnih izraza koji upućuju na nove referente govore sljedeća tri kratka citata iz dnevnog tiska koja će poslužiti kao okvir za analizu odabranog diskurzivnog fragmenta, s kojim su u referencijalnom smislu povezani zahvaljujući interdiskurzivnoj memoriji i istom “tranzakcijskom predmetu” (Auchlin – Zenone 1980: 8):

(1) Skupina znanstvenika pod vodstvom Miroslava Radmana otkrila je *mehanizam koji "klinički mrtvoj" bakterijskoj stanici omogućuje da "uskrсне" i vrati se u život*. Rad o tome kako je bakterija *Deinococcus radiodurans* razvila sposobnost da "preživi smrt" bit će objavljen 5. listopada u vodećem svjetskom znanstvenom časopisu Nature. (*Jutarnji list*, 27. rujna 2006.)

(2) Bakterija *Deinococcus radiodurans* jedan je od rijetkih organizama koji može podnijeti ekstremne uvjete isušivanja i ionizacijskog zračenja koje fragmentira kromosome i tako ubija stanice, na primjer, tijekom radioterapije. U znanstvenom radu Miroslav Radman i kolege opisuju *novu dvostupanjsku obnovu DNK koja omogućuje bakteriji izgradnju svoga raspršenoga genoma*. Prvo, nasumice slomljenim fragmentima, produženi krajevi (uz pomoć enzima DNA polimeraze I) mogu naći komplementarni slijed i tako prespojiti fragmente u korektni redoslijed. Ti se krajevi spoje i tvore dvolančane molekule koje u drugoj fazi (tzv. genetskoj rekombinaciji) sazrijevaju u originalni kružni genom. (*Slobodna Dalmacija*, 28. rujna 2006.)

(3) U povodu nedavno objavljenog otkrića rasvjetljavanja *mehanizma samopopravljanja stanične DNK ili, kako ga još možemo zvati »staničnog uskrsnuća«, bakterije Deinococcus radiodurans*, u utorak je *uspjeh* predstavljen i službeno. (*Vjesnik*, 5. listopada 2006.)

Razlike u načinu referencijalnog prezentiranja istog referenta ilustriraju referencijalnu hibridnost analiziranog medijsko-znanstvenog događaja koji artikulira različite komunikacijske ciljeve i različite mentalne predodžbe sudionika u interakciji o svijetu diskursa. U prvom primjeru tragove te referencijalne hibridnosti nose dijelovi referencijalnih izraza izdvojeni navodnicima: “*klinički mrtva*”, “*uskrsnuti*”, “*preživjeti smrt*”. Za razliku od njihove aproksimativnosti, u drugom primjeru koji se u potpunosti oslanja na znanstveni diskurs, upotrijebljeni referencijalni izrazi sasvim precizno i određeno upućuju na ciljani referent, prezentirajući ga kao evolutivni referent, na što ukazuje izraz *nova dvostupanjska obnova DNK*, kao i izrazi koji označavaju njegova različita stanja: *raspršeni genom*, *dvolančane molekule* i *originalni kružni genom*. Ako uspo-

redimo prvi i drugi primjer, možemo konstatirati da u prvom primjeru referencijalni izrazi nisu prilagođeni ciljanom referentu, dok u drugom primjeru nisu prilagođeni instanciji recepcije. Treći primjer ilustrira nastojanja da se referencijalni izrazi prilagode samom referentu (izraz *mehanizam samopopravljanja* uključuje evolutivni karakter referenta), potrebi čitatelja za dodatnim objašnjenjima te različitim komunikacijskim ciljevima medijske instance (privući pažnju čitatelja, ponuditi što je moguće potpuniju informaciju, objasniti).

Budući da se informacije koje su potrebne za interpretiranje anaforičkih izraza crpe iz neposredne ili “diskurzivne memorije” (Berrendonner 1983: 230–231), a ne iz interdiskurzivne memorije, analizu njihove uloge u oblikovanju odabranog medijsko-znanstvenog događaja ograničili smo na jedan diskurzivni fragment (glavni dio intervju objavljenog 30. rujna 2006. u *Vjesniku*).

Vjesnik, 30. rujna 2006.

Riskirali smo i uz sve uspjeti

Sad smo u situaciji da legitimno s kredibilitetom sanjamo o tome kako taj mehanizam natjerati da profunkcionira i u našim stanicama

Nakon velikog uspjeha znanstvene ekipe akademika Miroslava Radmana, koja je otkrila mehanizme kako se jedna bakterija nakon »kliničke smrti« ponovo vraća u život, upitali smo i idejnog začetnika cijelog istraživanja Miroslava Radmana kako se osjeća nakon velikog uspjeha o kojem već pišu svi svjetski mediji.

– U petak je izašlo nekoliko velikih članaka o tome u *Le Mondeu* i *Figarou*, a vani me sad čeka mnogo novinara iz cijelog svijeta – uz smiješak govori za *Vjesnik* akademik. – No, iako sam idejni začetnik, sva slava uistinu ne pripada meni – kaže skromno.

• Zašto je ovo vaše istraživanje toliko važno za znanstveni svijet, stoje ta mala bakterija pokazala a stoje tako fascinantno?

– Sve što god je inteligentno u smislu života u evoluciji koja traje milijarde godina dogodilo se u toj bakteriji. Sve bakterije koje su se dosad istraživale zapravo se natječu u prirodi koja će brže rasti, odnosno preživjeti. I ona koja brže raste nadraste druge i vidimo samo one koje ostaju. Ova je bakterija imala posve drugu strategiju, rekao bih, a to je daje razvila robusnost, jer živi tamo gdje nitko drugi ne može preživjeti. I upravo je ta stvar filozofski zanimljiva, naimetajoj je robusnost pomogla opstati, pa umjesto jedne »kapitalističke ekspanzije«, ona preživljava vlastitom strategijom preživljavanja pod bilo kojim mogućnostima. Sustav koji je razvila omogućio joj je da može preživjeti i uvjeti-

ma u kojima nema konkurenata. Jer, rekao bih, živjeti bez konkurenata je bolje nego preživljavati u vječitoj kompeticiji. Po tome je ta bakterija krajnje zanimljiva.

- Usprkos poznavanju bakterije 50 godina, znanstvenici dosad nisu uspjivali prodrijeti u tu njenu robusnost

- Rekao bih u njenu besmrtnost. Vjerojatno vam je poznato da ni ugledni Craig Venter, čovjek izuzetne inteligencije (koji je prvi očitao kartu ljudskog genoma 2000. godine) i vrlo bogat, dosad nije uspijevao prodrijeti u tajnu te bakterije, koju je i on sa svojim timom proučavao godinama. Imamo na što biti ponosni, imali smo više sreće, a i bili smo vjerojatno kreativniji od njega.

Pitao sam Kseniju Zahradku, kad je došla u moj institut potkraj 2002. godine – hoćemo li riskirati? Ona je odmah odgovorila potvrdno. No, što to znači znanstveno riskirati? To znači, uz sve nedoumice, nadati se uspjehu. To je sigurno jedna od mogućnosti koju rizik nosi u sebi. Ovdje je bilo pitanje ili ćemo otkriti nešto uistinu važno ili nećemo otkriti ništa. Naime, podsjećam da u posljednjih 50 godina nismo imali nikakvih znanstvenih tragova o tome što se sve već istraživalo na toj bakteriji, pa smo posve samostalno krenuli od početka.

- Što nosi rezultat ovog istraživanja u budućnosti, kakve su mu sve mogućnosti?

- Sad smo u situaciji da legitimno s kredibilitetom sanjamo o tome kako taj mehanizam prilagoditi da profunkcionira i u našim stanicama na sličan način, a to su prije svega stanice u čovjeku koje se ne dijele – neuroni i stanice srčanog mišića. Budući da se te stanice ne dijele, nema bolesti poput raka neurona niti raka srčanih mišića i upravo u tom segmentu vidim iskorak. Dakle, to su stanice koje se dijele samo u fazi embrionalnog rasta i ono što dobijemo rođenjem – to je to. Zato većina smrtnosti u našoj populaciji dolazi od srčanih mišića – srčani udari, kardiovaskularne bolesti i neurodegenerativne bolesti poput Alzheimera, Parkinsonove bolesti i senilnost. To je izazvano nedostatkom živih, aktivnih neurona.

- Ovaj vaš rad odgovara i na pitanje je li u Hrvatskoj moguće raditi vrhunsku znanost?

- Sto posto eksperimenata u istraživanju radile su hrvatske znanstvenice. Svi drugi su samo pomagali. To odgovara na vaše pitanje je li moguće raditi vrhunsku znanost u Hrvatskoj. (...)

Odabrani tekst pogodan je za transverzalnu analizu anaforičkih izraza u okviru različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa.

2. Transverzalna analiza anaforičkih izraza

Brojnost i divergentnost pristupa anafori² svjedoče o složenosti ovog oblika referencije i ukazuju na potrebu, čak i kod analize kraćih diskurzivnih fragmenata ili iskaza fabriciranih za potrebe analitičara, za integrirajućim pristupom koji bi obuhvatio njene različite dimenzije, u prvome redu semantičku, tekstualnu i referencijalnu. Složenost anaforičke referencije još je evidentnija, a potreba za što je moguće obuhvatnijim pristupom još izraženija kada se s analize izoliranih iskaza prijeđe na analizu autentičnih diskurzivnih produkata, po mogućnosti u njihovu integralnom obliku, kako bi se opisao način na koji sekventno i hijerarhijski organizirane diskurzivne aktivnosti strukturiraju konceptualne predodžbe sudionika u interakciji i objasnila uloga anaforičkih izraza u tom procesu. Ovakva vrsta analize zahtijeva da se uzmu u obzir i ostale dimenzije bitne za funkcioniranje anaforičkih izraza te da se ispituju njihovi međusobni odnosi.

---

² Razlike između semantičkog i pragmatičkog pristupa anaforičkoj referenciji analizirali su Moeschler i Reboul (1994.), uspostavljajući distinkciju između procesa “semantičkog upotpunjavanja” (*saturation sémantique*) određenog anaforičkog izraza i procesa njegovog “referencijalnog upotpunjavanja” (*saturation référentielle*). Prema semantičkom pristupu, anaforički izraz, da bi označio određeni referent, posuđuje leksičko značenje od drugog, referencijalno samostalnog izraza, antecedensa (*antécédent*), sa kojim se nalazi u dvostrukom odnosu koreferencije (*coréférence*) i ponavljanja (*reprise*). Prema pragmatičkom pristupu, proces dodjeljivanja odgovarajućeg referenta u nekim se slučajevima podudara sa procesom semantičkog upotpunjavanja leksičkog značenja anaforičkog izraza, odnosno s pronalaženjem njegovog antecedensa, ali u nekim slučajevima, kada se antecedens ne nalazi u istoj rečenici, kada je izostavljen ili kada postoji više kandidata za ulogu antecedensa, dolaze do izražaja pragmatička načela dostupnosti (što je slabiji semantički sadržaj nekog referencijalnog izraza, to njegov referent mora biti dostupniji) i relevantnosti (optimalna relevantnost znači što manji napor u interpretiranju, odnosno što veći kognitivni efekt), koja omogućuju identificiranje odgovarajućeg referenta.

Kleiber (1994.) predlaže integrirajući pragmasemantički pristup čija je temeljna postavka da se analiza referencijalnih procesa ne svodi na identificiranje referenta, već se mora baviti i načinom njihova referencijalnog prezentiranja (*mode de donation référentielle*) – način na koji je referent prezentiran podjednako je važan kao i sam referent. U vezi s poteškoćama u definiranju anafore i anaforičkih izraza, pragmasemantički pristup nastoji pomiriti dvije različite koncepcije anafore, tekstualnu i kognitivnu (1994: 21–28). Tekstualna koncepcija definira anaforički izraz kao “referencijalni izraz čije interpretiranje zavisi od nekog drugog izraza navedenog u tekstu”. Prema ovoj definiciji referencijalno interpretiranje anaforičkog izraza temelji se na njegovu antecedensu, pri čemu odnos između anaforičkog izraza i njegovog antecedensa ne mora biti odnos koreferencije. Kognitivna ili memorijska koncepcija definira anaforu kao “proces koji označava upućivanje na referent koji je već poznat sugovorniku, tj. referent koji je već prisutan u neposrednoj memoriji zahvaljujući prethodnom isticanju elemenata koji osiguravaju dostupnost ciljanog referenta”. Kao što je tekstualna definicija odustala od zahtjeva za koreferencijom, kognitivna koncepcija odustala je od uvjeta prethodnog isticanja samoga referenta, zahtijevajući samo njegovu dostupnost. Prema Kleiberu, ove dvije koncepcije mogu, svaka na svojoj razini, dati zadovoljavajuće rezultate pod uvjetom da se prije analize tekstualne i kognitivne upotrebe različitih tipova anaforičkih izraza uzmu u obzir njihova specifična semantička obilježja.

Modularni pristup kompleksnosti organizacije diskursa izgradio je “model i instrument analize” (Roulet – Fillietaz – Grobet 2001.) koji omogućuje postupnu, sustavnu i cjelovitu analizu složenih diskurzivnih kategorija u okviru različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa.³ Kad je riječ o anafori i anaforičkim izrazima, taj pristup omogućuje najprije njihovu transverzalnu analizu na razini modula i jednostavnih oblika organizacije, a potom i dinamičnu analizu anaforičkih procesa na razini složenih oblika organizacije diskursa.

U okviru leksičkog i sintaktičkog modula možemo identificirati jezične izraze koji se upotrebljavaju za anaforičku referenciju:

- lične zamjenice trećeg lica
- pokazne i posvojne imeničke sintagme
- određene imeničke sintagme (koje sadrže ili bi mogle sadržati pridjev u određenom obliku ili neki drugi dodatak koji pobliže određuje imenicu)
- pokazne i posvojne zamjenice upotrijebljene samostalno (a koje imaju status imeničke sintagme)
- odnosne zamjenice kao vezna sredstva koja u odnosnim rečenicama “zastupaju (supstituiraju) neku od sastavnica osnovne surečenice” ili “čitave osnovne surečenice” (Silić – Pranjković 2005: 329)
- ostali izrazi koji pretpostavljaju prethodno navođenje nekog drugog izraza (jedan broj pridjeva, priloga, priloških oznaka...)⁴

Zatim prelazimo na uspostavljanje veze između anaforičkog izraza i njegova antecedensa – riječi, skupine riječi, rečenice ili slijeda rečenica koje određeni anaforički izraz zamjenjuje ili ponovo navodi. Ne ulazeći za sada u specifična semantička obilježja pojedinih anaforičkih izraza i narav njihove veze s diskurzivnim segmentima koji omogućuju njihovo interpretiranje, ovdje je potrebno istaći da je za upotrebu anaforičkih izraza postojanje ove veze samo po sebi toliko bitno da se podrazumijeva, pa čak i u slučaju da u tekstu uopće nema očekivanog antecedensa.⁵

U okviru tekstualnog modula možemo analizirati ulogu anaforičkih izraza u procesu validacije u diskurzivnoj memoriji različitih etapa procesa pregovara-

---

³ O mogućnostima primjene ovog modela u analizi različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa u hrvatskom jeziku vidjeti Šimunić 2005.

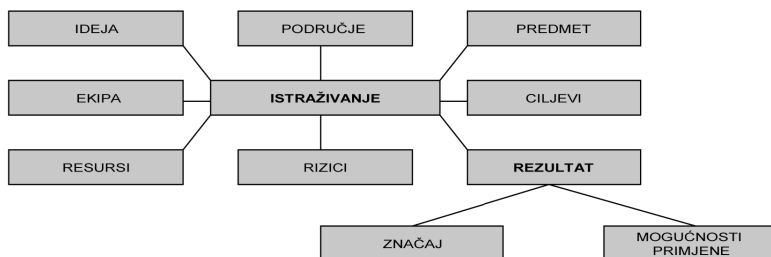
⁴ Ovdje slijedimo klasifikaciju anaforičkih izraza koju predlaže Béguelin (2000.). Za kratak pregled različitih definicija i klasifikacija anaforičkih izraza (u okvirima retorike, generativne gramatike, lingvistike iskazivanja itd.) vidjeti Girard 2005.

⁵ Termin anafora (od grč. ἀναφορά – “nositi natrag”) označava u ovom radu, po uzoru na francuski termin *anaphore* (f.), i sam anaforički izraz i relaciju između anaforičkog izraza i njegovog antecedensa.

nja.⁶ Razdioba teksta na tekstualne akte kao preduvjet za analizu hijerarhijske strukture većih tekstualnih cjelina počiva na kriteriju “prolaska kroz diskurzivnu memoriju”: “da bi označio etapu u procesu pregovaranja koji stoji iza svake interakcije, tekstualni akt mora biti prethodno zabilježen u diskurzivnoj memoriji” (Roulet 2001: 64). U tom procesu anaforički izrazi imaju važnu ulogu jer označavaju trag prolaska kroz diskurzivnu memoriju prethodnog konstituenta. Budući da svršetak svake etape u procesu pregovaranja ujedno označava i početak nove etape (sve do postizanja monološke zaokruženosti u okvirima prijelazne tekstualne intervencije i dijaloške zaokruženosti u okviru razmjene kao najveće tekstualne jedinice), uloga anaforičkih izraza na tekstualnoj razini ne sastoji se samo u validaciji prethodnih konstituenata nego i u produkciji novih. U tom složenom procesu, pojam diskurzivne memorije od ključne je važnosti za razumijevanje funkcioniranja anaforičkih izraza koji se uvijek oslanjaju na informacije smještene u diskurzivnoj memoriji, bez obzira da li te informacije imaju svoj izvor “u prethodnom konstituentu, u neposrednom kognitivnom okruženju ili u enciklopedijskom znanju sudionika u interakciji” (Roulet – Filliettaz – Grobet 2001: 146).

U okviru referencijalnog modula možemo analizirati ulogu koju u interpretiranju anaforičkih izraza imaju informacije referencijalne naravi koje se odnose na spoznaje o svijetu diskursa pohranjene u diskurzivnoj memoriji. Ova analiza otkriva nam da u središtu referencijalnog procesa nije sam predmet na koji različiti anaforički izrazi upućuju, već odnos prema tom predmetu sudionika u interakciji te njihove različite mentalne predodžbe i komunikacijski ciljevi vezani za taj predmet. Posebno su bitne referencijalne informacije konceptualne naravi koje se odnose na konceptualne predodžbe sudionika u interakciji o svijetu o

Shematski prikaz broj 1: *Generička konceptualna predodžba ISTRAŽIVANJE i konceptualna obilježja*

⁶ Za detaljan opis hijerarhijske tekstualne dimenzije diskursa vidjeti Roulet 1999: 39–51, 2001.

kojem diskurs govori. U našem primjeru, mentalna predodžba konceptualne naravi koja generira najveći broj specifičnih predodžbi je ISTRAŽIVANJE. Ona je povezana s drugim generičkim konceptima i konceptualnim obilježjima, kao što se može vidjeti na *Shematskom prikazu broj 1*.

Anaforički izrazi koji nemaju antecedens ili čiji antecedens obuhvaća veće diskurzivne segmente, oslanjaju se na informacije pohranjene u diskurzivnoj memoriji koje imaju svoj izvor u enciklopedijskom znanju sudionika u interakciji, odnosno na njihove mentalne predodžbe generičke naravi o svijetu diskursa, kao što je u odabranom tekstu slučaj sa anaforičkim izrazom *rezultat ovog istraživanja*. Generalizirajuća i specificirajuća anafora kao tipovi pokazne anfore (*ta stvar, taj mehanizam*) također se, iako imaju antecedens koji se može locirati u tekstu, u velikoj mjeri oslanjaju i na informacije konceptualne naravi vezane za različite stupnjeve generalizacije konceptualnih predodžbi.

U okviru interakcijskog modula možemo analizirati upotrebu anaforičkih izraza s obzirom na obilježja konkretne interakcijske situacije: njenu složenost zbog prisustva tri različite instancije, njenu dvostruku asimetričnost i potencijalnu simetričnost te jednosmjernan karakter interakcijske povezanosti novinara i čitatelja. Anaforički izrazi koji se manjim dijelom oslanjaju na informacije navedene u tekstu, a većim dijelom na spoznaje znanstvenika i znanstvenog novinara o određenoj temi, dovode u pitanje uspješnost anaforičkog procesa jer jedan broj čitatelja nije u mogućnosti pravilno interpretirati tako upotrijebljene izraze, ne raspolazući dovoljnim brojem za to potrebnih informacija. S obzirom na ulogu koju ovaj proces ima u strukturiranju informacija, osiguravajući razinu informacijske zalihosnosti potrebnu za recepciju novih informacija, pravilno interpretiranje anaforičkih izraza preduvjet je za odvijanje same interakcije. Zbog toga kod “ušteda na objašnjenjima” (Béguelin 2000: 301) koje znanstveniku i novinaru omogućuje upotreba nekih anaforičkih izraza, ostavljenih čitatelju da ih “ukalkulira” u svoju interpretaciju (primjerice, *taj mehanizam*), ne treba izgubiti iz vida interakcijsku dimenziju anaforičkih procesa i interpretativne mogućnosti čitatelja.

Analiza semantičkih obilježja anaforičkih izraza obavlja se u okviru semantičke organizacije. Iako se radi o izrazima sličnog semantičkog sadržaja (dijelom deskriptivne, a dijelom proceduralne naravi) čija su zajednička obilježja da označavaju ciljani referent podrazumijevajući njegovu prethodnu identifikaciju od strane sugovornika te da mogu biti upotrijebljeni na različite načine, upućujući na ono što je prethodno spomenuto u tekstu, što je poznato sudionicima u interakciji ili što se može zaključiti iz konteksta, pojedini tipovi anaforičkih izraza posjeduju specifična semantička obilježja vezana za način na koji svaki

od njih prezentira ciljani referent (Kleiber 1994: 74–75, Béguelin 2000: 289–290).⁷ Leksičke anafore eksplicitno kategoriziraju označeni referent, imenujući ga radi označavanja, dok zamjeničke, pomoću oznake roda koju nose, samo implicitno upućuju na klasu referenata označenih imenicama muškog, ženskog, odnosno srednjeg roda. Unutar grupe leksičkih anafora mogu se razlikovati anaforički izrazi kod kojih imenički dio sintagme ponavlja antecedens na vjerran način (fr. *anaphores fidèles*), zadržavajući istu kategorizaciju označenog referenta (*ta bakterija, ta mala bakterija, ova bakterija, bakterija*), od anaforičkih izraza kod kojih imenički dio ne ponavlja antecedens na vjerran način (fr. *anaphores infidèles*), rekategorizirajući označeni referent, bilo da je riječ o generalizirajućoj anafori (*ta stvar*) ili o specificirajućoj anafori (*taj mehanizam*). Prema načinu na koji određuju referent, pokazne leksičke anafore razlikuju se od ostalih leksičkih anafora – njihov antecedens ponekad obuhvaća veće diskurzivne segmente i one imaju slabiju određenost ciljanog referenta. Određene imeničke sintagme karakterizira najveći stupanj određenosti ciljanog referenta, koji je prezentiran kao jedini kandidat za ulogu referenta u danom referencijalnom prostoru. Unutar grupe zamjeničkih anafora mogu se razlikovati anaforički izrazi koji označavaju klasificirane referente (lične zamjenice), prezentirajući ih kao pripadnike određene kategorije, od anaforičkih izraza koji označavaju neklasificirane referente (pokazne zamjenice srednjeg roda koje označavaju nešto neživo), prezentirajući ih kao dio generičke klase stvari.

Analiza informacijske organizacije omogućuje nam da sagledamo ulogu anaforičkih izraza u osiguravanju kontinuiteta i progresije informacija aktiviranih u odabranom tekstu. Ona se sastoji u identificiranju topika i predmeta diskursa svakog njegovog tekstualnog akta, a rezultat je kombinacije informacija tekstualnog podrijetla koje se odnose na razdiobu teksta na tekstualne akte, sa informacijama jezične (leksičke i sintaktičke) i/ili referencijalne naravi. Informacije leksičke naravi odnose se upravo na prisustvo anaforičkih izraza koji u tekstu markiraju tragove topika, odnosno informacija smještenih u diskurzivnoj memoriji.⁸

---

⁷ Ne negirajući distinkciju između deskriptivnog i proceduralnog značenja (Wilson – Sperber 1990: 14), pragmasemantički pristup odbija tretirati kao isključivo pragmatičke one aspekte značenja koji nisu deskriptivni jer takva koncepcija primijenjena na anaforičke izraze sužava semantički dio njihova značenja, koji pored deskriptivnog sadrži i, za njih vitalan, proceduralni dio (Kleiber 1994: 13–18).

⁸ Za detaljan opis informacijske organizacije vidjeti Roulet 1999: 56–60 i Grobet 2001: 249–259.

Analiza informacijske strukture odabranog teksta

Informacijska organizacija	Informacijska progresija
<p>[1] Nakon velikog uspjeha znanstvene ekipe akademika Miroslava Radmana, [2] koja [ZNAJSTVENA EKIPA AKADEMIKA MIROSLAVA RADMANA] je otkrila mehanizme kako se jedna bakterija nakon »kliničke smrti« ponovo vraća u život, [3] (1–2) upitali smo i idejnog začetnika cijelog istraživanja Miroslava Radmana kako se osjeća nakon velikog uspjeha o kojem već pišu svi svjetski mediji. [4] – U petak je izašlo nekoliko velikih članaka o tome [VELIKI USPJEH] u Le Monde i Figarou, [5] (VELIKI USPJEH) a vani me sad čeka mnogo novinara iz cijelog svijeta [6] (VELIKI USPJEH) - uz smiješak govori za Vjesnik akademik. [7] (VELIKI USPJEH) - No, iako sam idejni začetnik, [8] (VELIKI USPJEH) sva slava uistinu ne pripada meni [9] (VELIKI USPJEH) – kaže skromno. [10] Zašto je ovo vaše istraživanje toliko važno za znanstveni svijet, [11] što je ta mala bakterija pokazala a što je tako fascinatno? [12] Sve što god je inteligentno u smislu života u evoluciji koja traje milijarde godina dogodilo se u toj bakteriji. [13] Sve bakterije koje su se dosad istraživale zapravo se natječu u prirodi koja će brže rasti, odnosno preživjeti. [14] I ona [BAKTERIJA] koja brže raste nadržaste druge [15] i vidimo samo one [BAKTERIJE] koje ostaju. [16] Ova je bakterija imala posve drugu strategiju, rekao bih, [17] a to [DRUGA STRATEGIJA] je da je razvila robusnost, [18] (ROBUSNOST) jer živi tamo gdje nitko drugi ne može preživjeti. [19] I upravo je ta stvar [ROBUSNOST] filozofski zanimljiva, [20] naime ta joj je robusnost pomogla opstati, [21] (ROBUSNOST) pa umjesto jedne »kapitalističke ekspanzije«, [22] (ROBUSNOST) ona preživljava vlastitom strategijom preživljavanja pod bilo kojim mogućnostima. [23] Sustav koji je razvila [ROBUSNOST] omogućio joj je da može preživjeti i uvjetima u kojima nema konkurenata. [24] Jer, rekao bih, živjeti bez konkurenata [PREŽIVJETI I U UVJETIMA U KOJIMA NEMA KONKURENATA] je bolje nego preživljavati u vječitijoj kompeticiji. [25] Po tome [23-24] je ta bakterija krajnje zanimljiva. [26] Usprkos poznavanju bakterije 50 godina, [27] (USPROKOS POZNAVANJU BAKTERIJE 50 GODINA) znanstvenici dosad nisu uspijevali prodrijeti u tu njenu robusnost. [28] – Rekao bih u njenu besmrtnost [NJENU ROBUSNOST]. [29] (ZNAJSTVENICI DOSAD NISU USPIJEVALI PRODRIJETI U NJENU BESMRTNOST) Vjerojatno vam je poznato da ni ugledni Craig Venter, čovjek izuzetne inteligencije [30] (koji [ČOVJEK IZUZETNE INTELIGENCIJE] je prvi očitao kartu ljudskog genoma 2000. godine) [31] (ČOVJEK IZUZETNE INTELIGENCIJE) i vrlo bogat,</p>	<p>linearna progresija linearna progresija linearna progresija nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik povezivanje na daljinu povezivanje na daljinu nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik linearna progresija linearna progresija nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik nepromijenjeni topik linearna progresija linearna progresija linearna progresija linearna progresija linearna progresija linearna progresija linearna progresija nepromijenjeni topik</p>

Informacijska organizacija	Informacijska progresija
[32] (29–31) dosad nije uspijevao prodrijeti u tajnu te bakterije,	linearna progresija
[33] koju je i on [CRAIG VENTER] sa svojim timom proučavao godinama.	nepromijenjeni topik
[34] (MIROSLAV RADMAN I NJEGOV TIM) Imamo na što biti ponosni,	linearna progresija
[35] (MIROSLAV RADMAN I NJEGOV TIM) imali smo više sreće,	nepromijenjeni topik
[36] (MIROSLAV RADMAN I NJEGOV TIM) a i bili smo vjerojatno kreativniji od njega.	nepromijenjeni topik
[37] (MIROSLAV RADMAN) Pitao sam Kseniju Zahradku, kad je došla u moj institut potkraj 2002. godine - hoćemo li riskirati?	nepromijenjeni topik
[38] Ona [KSENIJA ZAHRADKA] je odmah odgovorila potvrdno.	linearna progresija
[39] No, što to znači znanstveno riskirati ?	linearna progresija
[40] To [ZNANSTVENO RISKIRATI] znači, uz sve nedoumice,	nepromijenjeni topik
[41] (UZ SVE NEDOUMICE) nadati se uspjehu.	linearna progresija
[42] To [USPJEH] je sigurno jedna od mogućnosti koju rizik nosi u sebi.	linearna progresija
[43] (MOGUĆNOSTI KOJE RIZIK NOSI U SEBI) Ovdje je bilo pitanje ili ćemo otkriti nešto uistinu važno ili nećemo otkriti ništa.	linearna progresija
[44] (ILI NEĆEMO OTKRITI NIŠTA) Naime, podsjećam da u posljednjih 50 godina nismo imali nikakvih znanstvenih tragova o tome što se sve već istraživalo na toj bakteriji,	linearna progresija
[45] (NISMO IMALI NIKAKVI ZNANSTVENIH TRAGOVA) pa smo posve samostalno krenuli od početka.	linearna progresija
[46] Što nosi rezultat ovog istraživanja [ZNANSTVENO OTKRIĆE] u budućnosti,	povezivanje na daljinu
[47] kakve su mu [REZULTAT OVOG ISTRAŽIVANJA] sve mogućnosti?	nepromijenjeni topik
[48] Sad smo u situaciji da legitimno s kredibilitetom sanjamo o tome kako taj mehanizam [REZULTAT OVOG ISTRAŽIVANJA] prilagoditi da profunkcionira i u našim stanicama na sličan način,	nepromijenjeni topik
[49] a to [NAŠE STANICE] su prije svega stanice u čovjeku koje se ne dijele	linearna progresija
[50] (STANICE U ČOVJEKU KOJE SE NE DIJELE) - neuroni i stanice srčanog mišića.	linearna progresija
[51] Budući da se te stanice [NEURONI I STANICE SRČANOG MIŠIĆA] ne dijele,	linearna progresija
[52] (BUDUĆI DA SE NEURONI I STANICE SRČANOG MIŠIĆA NE DIJELE) nema bolesti poput raka neurona niti raka srčanih mišića	linearna progresija
[53] i upravo u tom segmentu [NEURONI I STANICE SRČANOG MIŠIĆA] vidim iskorak.	nepromijenjeni topik
[54] Dakle, to [NEURONI I STANICE SRČANOG MIŠIĆA] su stanice koje se dijele samo u fazi embrionalnog rasta	nepromijenjeni topik
[55] i ono [NEURONI I STANICE SRČANOG MIŠIĆA] što dobijemo rođenjem - to je to.	nepromijenjeni topik
[56] Zato većina smrtnosti u našoj populaciji dolazi od srčanih mišića [NEURONI I STANICE SRČANOG MIŠIĆA]	nepromijenjeni topik
[57] (VEĆINA SMRTNOSTI) - srčani udari, kardiovaskularne bolesti i neurodegenerativne bolesti poput Alzheimera, Parkinsonove bolesti i senilnost.	linearna progresija
[58] To [SRČANI UDARI, KARDIOVASKULARNE BOLESTI I NEURODEGENERATIVNE BOLESTI POPUT ALZHEIMERA, PARKINSONOVE BOLESTI I SENILNOSTI] je izazvano nedostatkom živih, aktivnih neurona.	linearna progresija
[59] Ovaj vaš rad [ZNANSTVENO OTKRIĆE] odgovara i na pitanje je li u Hrvatskoj moguće raditi vrhunsku znanost?	povezivanje na daljinu
[60] - Što posto eksperimenata u istraživanju radile su hrvatske znanstvenice [JE LI U HRVATSKOJ MOGUĆE RADITI VRHUNSKU ZNANOST]	linearna progresija
[61] Svi drugi [HRVATSKE ZNANSTVENICE] su samo pomagali.	nepromijenjeni topik
[62] To [ŠTO POSTO EKSPERIMENATA U ISTRAŽIVANJU RADILE SU HRVATSKE ZNANSTVENICE, DRUGI SU SAMO POMAGALI] odgovara na vaše pitanje je li moguće raditi vrhunsku znanost u Hrvatskoj.	linearna progresija

Ovdje se koristi metoda koju predlaže Grobet (2001: 257–258), odnosno pristupa se najprije uspostavljanju informacijske strukture svakog tekstualnog akta određivanjem njegovog topika i predmeta diskursa, koji su predstavljeni u lije-

voj koloni tabličnog prikaza. Trag topika označen je podebljanim slovima, a topik eksplicitno naznačen velikim slovima u uglatim zagradama iza traga topika. Ako tekstualni akt ne sadrži trag topika, ovaj je pridodat velikim slovima u oblim zagradama ispred tekstualnog akta. Kriterij podrijetla ili izvora topika omogućuje zatim određivanje tipova informacijske progresije, koji su označeni u desnoj koloni istog tabličnog prikaza.⁹

Analiza informacijske strukture odabranog teksta pokazuje da anaforički izrazi igraju važnu ulogu u osiguravanju kontinuiteta i progresije informacija aktiviranih u diskursu. Pored toga što markiraju trag topika u većini tekstualnih akata, anaforički izrazi markiraju u tekstu i pozadinske točke oslonca informacija koje su bile aktivirane u udaljenijim konstituentima i koje su već pohranjene u diskurzivnoj memoriji.¹⁰ Ona nam također omogućuje praćenje lančanog povezivanja anaforičkih izraza u tekstu i njihovih različitih kombinacija unutar pojedinih anaforičkih lanaca.¹¹

3. Dinamična analiza anaforičkih procesa

Transverzalna analiza anaforičkih izraza na razini modula i jednostavnih oblika organizacije predstavlja samo pripremu za dinamičnu analizu anaforičkih procesa na razini složenih oblika organizacije diskursa, u prvome redu u okviru topikalne organizacije koja ima za cilj objasniti načine povezivanja informacija u diskursu i ukazati na funkcije anaforičkih izraza u informacijskoj strukturi sa aspekta hijerarhijske, referencijalne i strategijske organizacije.¹²

Povezivanje informacijske strukture analiziranog diskurzivnog fragmenta s njegovom hijerarhijskom tekstualnom strukturom omogućuje uspostavljanje odnosa subordinacije između informacija aktiviranih u pojedinim tekstualnim aktima i određivanje njihove relativne tekstualne istaknutosti (*Shematski prikaz br. 2*).

---

⁹ Kod linearne progresije topik, markiran ili ne, ima izvor u predmetu diskursa konstituenta koji mu neposredno prethodi. Nepromijenjeni ili konstantni topik je takav oblik progresije kod kojeg topik, markiran ili ne, ima izvor u topiku prethodnog konstituenta. Kod povezivanja na daljinu, predmet diskursa određenog akta nema točku oslonca u informaciji aktiviranoj u aktima koji mu neposredno prethode, već u udaljenijim konstituentima.

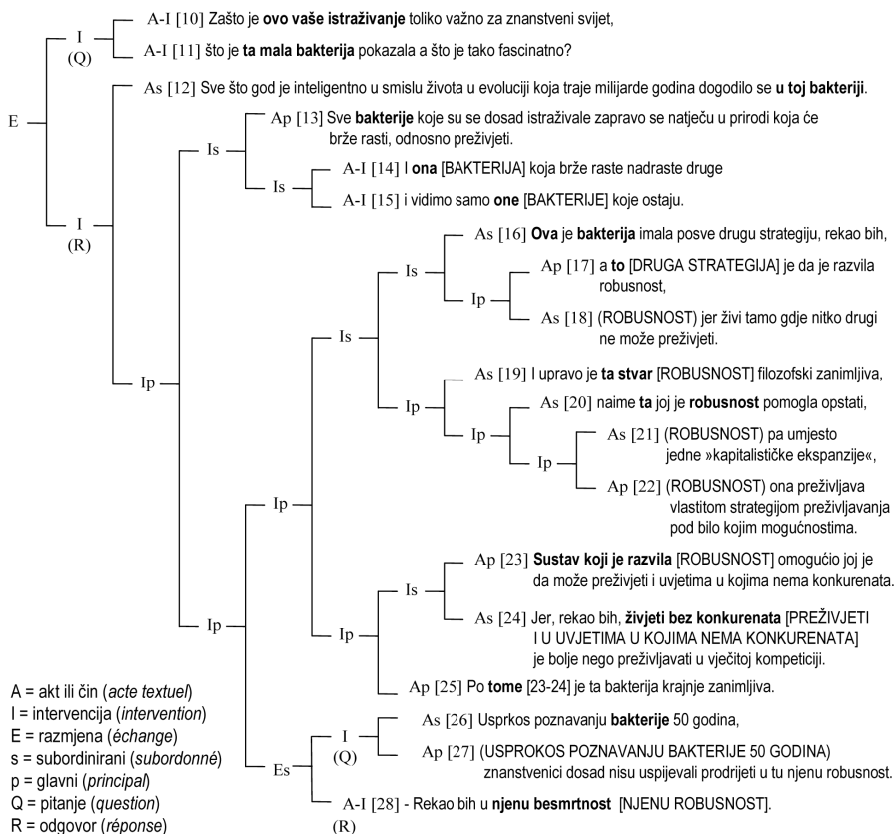
¹⁰ Tako u aktu [26] prvi anaforički izraz označava neposrednu točku oslonca tekstualnog akta, a drugi njegovu pozadinsku točku oslonca: [26] Po **tome** je *ta bakterija* krajnje zanimljiva.

¹¹ Posebno je zanimljiva analiza sekvencije ([11–16]). Budući da anaforički izraz u aktu [13] (*bakterije*) ne upućuje na isti referent kao anaforički izraz u prethodnom tekstualnom aktu, ova dva izraza i koreferencijalni anaforički lanci kojima pripadaju ([11–12–16], [13–14–15]) pružaju primjer divergentne anafore (na *Shematskim prikazima br. 2 i 3*, može se uočiti tekstualna i konceptualna razdvojenost ova dva anaforička lanca).

¹² Za detaljan opis topikalne organizacije vidjeti Grobet 2001: 260–275.

Kad je riječ o upotrebi anaforičkih izraza, tekstualna struktura može nam pomoći u lociranju antecedensa u slučajevima rekategoriziranja ciljanog referenta. Anaforički izraz u aktu [23] (*sustav koji je razvila*) povezan je, zahvaljujući i poziciji tekstualnog akta u kojem se nalazi, s anaforičkim izrazima u aktu [19] (*ta stvar*) i aktu [20] (*ta robusnost*), a njihov zajednički topik ROBUSNOST ([18–23]) ima izvor u predmetu diskursa akta [17] (*razvila robusnost*).

Shematski prikaz broj 2: Povezivanje informacijske organizacije i hijerarhijske tekstualne strukture

Povezivanje informacijske strukture s tekstualnom organizacijom omogućuje nam i da upotrijebimo analizu različitih tipova informacijske progresije ispitivanjem specifičnih funkcija pojedinih anaforičkih izraza.¹³

¹³ Ako se vratimo primjeru divergentne anafore u sekvenciji ([11–16]), vidjet ćemo da, prema analizi informacijske organizacije, ovu sekvenciju karakterizira kao tip informacijske pro-

Povezivanje informacijske s konceptualnom strukturom omogućuje uspostavljanje odnosa derivacije između koncepata aktiviranih u diskursu. Analiza konceptualne strukture odabranog teksta (*Shematski prikaz broj 3*) pokazuje da su u njegovom uvodnom dijelu, kao i u novinarskim pitanjima koja će uslijediti aktivirani generički koncepti i konceptualna obilježja, a da se tijekom intervjua iz koncepata generičke naravi izvode drugi, specifični koncepti i konceptualna obilježja (primjerice, iz koncepta MOGUĆNOSTI izvode se koncepti PRILAGODBA, STANICE U ČOVJEKU KOJE SE NE DIJELE i SMRTNOST).

Analiza odnosa derivacije između koncepata aktiviranih u određenom tekstu omogućuje i identificiranje konceptualnog povezivanja informacija kao četvrtog tipa informacijske progresije koji nije obuhvaćen analizom informacijske strukture. Radi se o uspostavljanju konceptualnih veza između tekstualno udaljenih informacija koje su na konceptualnom planu povezane odnosima derivacije. Tako su koncepti TAJNA BAKTERIJE i BESMRTNOST u aktima [32] i [28] izvedeni iz koncepta ZNAČAJ OTKRIĆA, samo što su naknadno uvršteni rekategoriziranjem koncepta ROBUSTNOST.

Analizirani aspekti topikalne organizacije mogu se na kraju dovesti u vezu sa strategijskom organizacijom diskursa kako bi se ispitale funkcije anaforičkih izraza u reguliranju odnosa između sudionika u interakciji. Ovaj dinamični aspekt topikalne organizacije igra središnju ulogu u procesu (ko)konstruiranja interakcije. U oblikovanju medijsko-znanstvenih događaja, s obzirom na prisustvo tri različite instancije, na asimetričan karakter interakcije i nepostojanje odgovarajućih medijskih ekvivalenata za nove znanstvene nazive, uvođenje diskurzivnih referenata i aktiviranje koncepata predstavlja vrlo delikatan proces u kojem se konceptualne strukture postupno usuglašavaju i prilagođavaju različitim komunikacijskim ciljevima i različitim mentalnim predodžbama sudionika u interakciji.

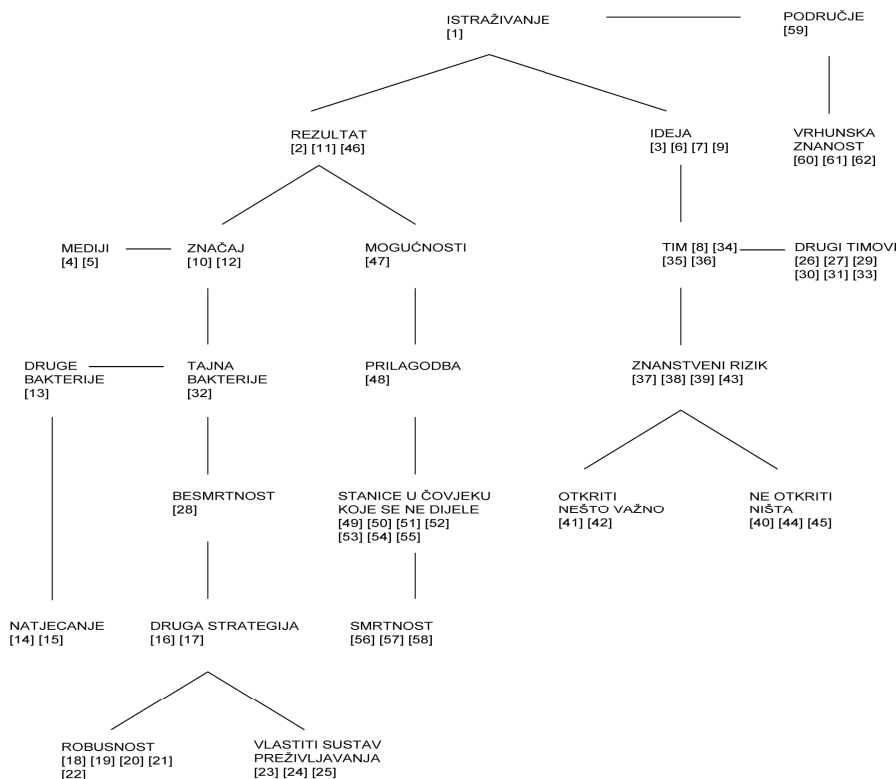
Kohezivnu ulogu anaforičkih izraza u ovom složenom procesu može ilustrirati analizirana sekvencija ([10–28]). Ona sadrži sve elemente “eksplicativne sekvencije” (Adam 1992: 132, 2005: 166–167) – “0. početnu shematizaciju koja uvodi problematični predmet; 1. problem (pitanje – ZAŠTO? KAKO?); 2. objašnjenje (odgovor – ZATO ŠTO); 3. zaključak (evaluaciju)”, s tim da u našem primjeru ove različite elemente konstruiraju različiti akteri. Novinar po-

---

gresije nepromijenjeni topik. Da bismo objasnili kako to da dva anaforička lanca koja čine ovu sekvenciju ne upućuju na isti referent, moramo analizirati i specifične funkcije upotrijebljenih anaforičkih izraza. Usprkos ponavljanju istog leksičkog izraza, ova dva anaforička niza razdvajaju upotreba pokaznih zamjenica *ta/ova* i *ona*, koja predstavlja oznaku referencijalne hibridnosti (cf. Kleiber 1994: 9).

stavlja pitanje ([10–11]) u vezi s problematičnim predmetom uvedenim u aktu [2] (*ta bakterija*) aktivirajući koncept REZULTAT. Nakon objašnjena znanstvenika ([12–25]) koji aktivira koncepte (ZNAČAJ, DRUGA STRATEGIJA, ROBUSNOST, VLASTITI SUSTAV PREŽIVLJAVANJA), novinar sam izvlači zaključak ([26–27]) (*tu njenu robusnost*), na što znanstvenik reagira ([28]) (*njenu besmrtnost*), rekategorizirajući diskurzivni referent koji je sam uveo u svom prethodnom odgovoru-objašnjenju.

Shematski prikaz broj 3: *Konceptualna struktura analiziranog teksta*

Ovo naknadno reformuliranje sadržaja cijelog prethodnog konstituenta zahtijeva od čitatelja značajan interpretativni napor pri uspostavljanju konceptualnih veza između informacija aktiviranih u ovim različitim intervencijama znanstvenika (nakon naknadnog uvrštavanja u konceptualnu strukturu koncept BESMRTNOST pojavljuje se kao osnovni u odnosu na koncept DRUGA STRATEGIJA kao izvedeni koncept). U ovom primjeru anaforički izrazi sudjeluju

istodobno u usklađivanju mentalnih predodžbi konceptualne naravi o svijetu o kojem diskurs govori i uspostavljanju konceptualnih veza između aktiviranih koncepata, kao i u usklađivanju mentalnih predodžbi prakseološke naravi o svijetu u kojem se diskurs nalazi, a koje se odnose na odvijanje različitih etapa eksplikativne aktivnosti.

Frekventnost anaforičkih izraza koji omogućuju stalno rekategoriziranje “problematičnog predmeta” (*ta stvar, ta robusnost, sustav koji je razvila, njena besmrtnost, rezultat ovog istraživanja, taj mehanizam*) govori o poteškoćama u operacijama određivanja, imenovanja i kategoriziranja i o stavljanju anaforičkih izraza, kao jakog kohezivnog sredstva, u funkciju strategija izbjegavanja i zaobilazjenja ovih, za sugovornike i za odvijanje same interakcije, osjetljivih tema.

Zaključak

Transverzalna analiza anaforičkih izraza doprinijela je stvaranju predstave o slojevitosti i složenosti anaforičke referencije i uskoj povezanosti njenih različitih dimenzija. Odabrani medijsko-znanstveni događaj pružio je mogućnost za cjelovitu analizu anaforičkih procesa s interakcijskoga gledišta, ispitivanjem važnosti obilježja konkretne interakcijske situacije u interpretiranju anaforičkih izraza.

Pristupajući anaforičkoj referenciji kao kompleksnom procesu dodjeljivanja referenata određenim referencijalnim izrazima posredstvom informacija dostupnih u diskurzivnoj memoriji, ovakva analiza omogućila je unificiran pristup različitim tipovima anaforičkih izraza u okviru informacijske organizacije diskursa, koja artikulira njihova leksička, sintaktička, tekstualna i referencijalna obilježja.

Dinamična analiza anaforičkih procesa u okviru topikalne organizacije ukazala je na njihovu kohezivnu ulogu na planu tekstualnog i konceptualnog strukturiranja pojedinačnih diskurzivnih produkata. Na primjeru eksplikativne sekvencije pokazano je da kroz konceptualno oblikovanje određenog medijsko-znanstvenog događaja, složeni referencijalni procesi artikuliraju, i na prakseološkoj razini, diskurzivne aktivnosti produkcije i recepcije različitih sudionika u interakciji. Frekventnost anaforičkih izraza koji omogućuju stalno rekategoriziranje ciljanog referenta, te njihovo lančano povezivanje na makrotekstualnom planu ukazali su i na njihovu funkciju u informacijskoj strukturi s aspekta strategijske organizacije diskursa.

Literatura:

- ADAM, JEAN-MICHEL 1992. Le prototype de la séquence explicative. in: *Les textes: types et prototypes*. Paris: Nathan, 127–144.
- ADAM, JEAN-MICHEL 2005. *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*. Paris: Armand Colin.
- AUCLIN, ANTOINE; ANNA ZENONE 1980. Conversations, actions, actes de langage: éléments d'un système d'analyse. *Cahiers de linguistique française*, 1, Genève, 6-41; <http://clf.unige.ch/display.php?idFichier=402>.
- BÉGUELIN, MARIE-JOSÉ 2000. Anaphores pronominales et lexicales. in: *De la phrase aux énoncés: grammaire scolaire et descriptions linguistiques*. Bruxelles: De Boeck Duculot, 289–305.
- BERRENDONNER, ALAIN 1983. "Connecteurs pragmatiques" et anaphore. *Cahiers de linguistique française*, 5, Genève, 215–246; <http://clf.unige.ch/display.php?idFichier=368>.
- CHARAUDEAU, PATRICK 1997. *Le discours d'information médiatique*. Paris: Nathan.
- GIRARD, GENEVIÈVE 2005. Les paramètres à la construction des anaphores, *Cycnos*, 18/2, Nice; <http://revel.unice.fr/cycnos/document.html?id=35>.
- GROBET, ANNE 2001. L'organisation informationnelle et l'organisation topicale. in: Roulet, Eddy. Filliettaz, Laurent. Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 249–275.
- KLEIBER, GEORGES 1994. *Anaphores et pronoms*. Louvain: Duculot.
- MOESCHLER, JACQUES; ANNE REBOUL 1994. Déixis et anaphore. in: *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*. Paris: Seuil, 349–372.
- MOIRAND, SOPHIE 2005. De la médiation à la médiatisation des faits scientifiques et techniques: où en est l'analyse du discours? in: Le Marec, Joëlle. Babou, Igor (éds). *Actes du colloque Sciences, Médias et Société, 15–17 juin 2004*. Lyon: ENS-LSH, 71–99; http://sciences-medias.ens-lsh.fr/article.php3?id_article=59.
- ROULET, EDDY 1999. *La description de l'organisation du discours: du dialogue au texte*. Paris: Didier.
- ROULET, EDDY 2000. Une approche modulaire de la complexité de l'organisation du discours. in: Adam, Jean-Michel, Nölke, Henning (éds). *Approches modulaires: de la langue au discours*. Lausanne: Delachaux & Niestlé. 187–257.
- ROULET, EDDY 2001. La dimension hiérarchique. in: Roulet, Eddy; Laurent Filliettaz; Anne Grobet *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 53–95.

- ROULET, EDDY; LAURENT FILLIETTAZ; ANNE GROBET (avec la collaboration de Marcel Burger) 2001. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang.
- SILIĆ, JOSIP; IVO PRANJKOVIĆ 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2005. Modularni pristup kompleksnosti organizacije diskursa. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 31, Zagreb, 277–328; <http://hrcak.srce.hr/file/14437>.
- WILSON, DEIRDRE; DAN SPERBER 1990. Forme linguistique et pertinence. *Cahiers de linguistique française*, 11, Genève, 13-35; <http://clf.unige.ch/display.php?idFichier=308>.

Le rôle des expressions anaphoriques dans la mise en discours des événements médiatico-scientifiques

Résumé

Dans la mise en discours des événements médiatico-scientifiques (et, en particulier, de ceux portant sur les découvertes scientifiques et la création de savoirs nouveaux), un rôle important est attribué aux moyens langagiers qui contribuent à la cohésion référentielle des productions discursives, dans lesquelles s'entremêlent et se superposent les buts communicationnels des différents acteurs (scientifiques, journalistes, public) et leurs différentes représentations mentales des activités, des êtres et des objets qui constituent les univers dans lesquels le discours s'inscrit et dont il parle. Dans le présent article, nous nous centrons sur l'emploi des expressions référentielles anaphoriques, en analysant leur rôle dans la co-construction de l'événement médiatico-scientifique choisi ("la résurrection" de la bactérie *Deinococcus radiodurans*). Nous proposons une analyse transversale de ces expressions, fondée sur l'approche modulaire de la complexité de l'organisation du discours et sur une conception dynamique de la référence anaphorique.

Ključne riječi: analiza diskursa, ženevski model, medijsko-znanstveni događaj, anaforička referencija, strategije izbjegavanja

Mots-clés: analyse du discours, modèle genevois, événement médiatico-scientifique, référence anaphorique, stratégies d'évitement